

користь інших країн, підготовці терористичних актів з метою повалення радянської влади, невиконанні планових завдань, аваріях, технічних несправностях, тощо. Після винесення обвинувального вироку більшість була розстріляна, членів родин репресували. Соціально-психологічними наслідками репресій стало масове звільнення з підприємств фахівців і робітників, нагнітання атмосфери загальної підозри та страху, провокування доносів.

ПОСИЛАННЯ

1. Меморіально-освітній комплекс пам'яті жертв тоталітаризму та збройних конфліктів «Родина пам'ять» / Авт-упор.: М. Гузе, Л.І. Даниленко, М.Г. Кокшайкін, Т.В. Пастушенко, О.І. Плодиста. – К.: КВІЦ, 2016. – 27 с.
2. Плодистая А.И. Шостка. Страницы истории 1739–1941 гг. – Шостка: ООО ТПП «Зодиак», 2007. – 170 с.
3. Федоренко І. Із когорти директорів // Заводське життя. Газета Шосткинського казенного заводу «Зірка». – 2007. – № 13 (3555) 29 листопада 2007 р. – С. 1.
4. Великий терор в Україні. «Куркульська операція» 1937–1938 рр. / Упоряд. С. Кокин, Марк Юнге. Ч.1. – К: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 614 с; Ч.2 – 598 с.
5. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область / Упоряд.: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко, О.І. Железна. – Кн. 1. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2008. – 800 с.
6. Книга пам'яті Сумської області. Т. 1. Забуттю не підлягає / упоряд. О.С. Коваленко. – Суми, вид-во «Ярославна», 2007. – 384 с.
7. Приходько А.І. Спогади про Шостку та «дев'ятку» 1915–1937... / А. Приходько; упор. В. Кириєвський. – Шостка: Сіверщина, 2017. – 52 с.
8. Галузевий Державний архів (далі – ГДА) СБ України, ф. 16, спр. 142.
9. Про Сумський «осередок» «Промпартії» див.: Рожкова Л.І. Розгортання репресій проти інженерно-технічної інтелігенції на початку 1930-х років: справа «Промпартії» та її осередок у Сумах / Л.І. Рожкова. – Сумська старовина. – 2013. – № XL. – С. 94–100.
10. Кириєвський В.Д. Есер Машицький / Сіверщина в історії України. Зб. наук. праць. Вип. 8 / Ред. кол. О.Д. Савицький, О.М. Титова та ін.. – Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, 2015. – С. 265–268.
11. Шаповал Ю.І., Богунов С.М., Золотарьов В.А. та ін.. Україна в добу «Великого терору»: 1936–1938 роки. – К.: Либідь, 2009. – 544 с.

Рожкова Л.І. «Дело» шосткинских оружейников 1937–1938 гг.: жертвы и исполнители

Статья посвящена политическим репрессиям на оборонных предприятиях Шостки 1937–1938 гг. Исследованы особенности фабрикации дела работников заводов № 9 и № 53. Раскрыты особенности механизма политических репрессий в эпоху «Большого террора» на примере промышленных предприятий. Проанализированы последствия «дела» оружейников для самих репрессированных, членов их семей, а также для «исполнителей» – сотрудников карательных органов.

Ключевые слова: Шостка, политические репрессии, оборонные предприятия, «Большой террор», репрессированные.

Rozhkova L.I. The «Case» of Shostkan gunsmiths of 1937–1938 s: victims and executors

The article is devoted to political repressions at the defense enterprises of Shostka in 1937–1938. The features of fabrication of the case workers of factories number 9 and number 53 have been investigated. The peculiarities of the mechanism of political repressions during the era of «Great Terror» are revealed on the example of industrial enterprises. The consequences of the «case» of gunmakers for the most repressed members of their families, as well as for «executors» – employees of punitive bodies, have been analyzed.

Key words: Shostka, political repressions, defensive enterprises, «Great Terror», repressed.

26.03.2019 р.

УДК 94:351.741 (477.51)«1941/1943»

Є.Ю. Шаповаленко

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ МІСЦЕВОГО ПОЛІЦІЙНОГО АПАРАТУ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ В 1941–1943 рр.

Стаття присвячена дослідженню місцевих поліцейних органів, сформованих нацистським окупаційним режимом. Розглядаються етапи реформування. З'ясовуються їх структурування, функціональні обов'язки та фінансове забезпечення.

Ключові слова: окупація, допоміжна поліція, Чернігівщина.

Багатоманітні інтерпретації подій Другої світової війни впливають на світоглядне ставлення громадян України як на події тогочасної історії, так і сьогодення. За даних обставин множинність та фаховість досліджень цього суперечливого історичного періоду дозволяють виключити можливість історичних спекуляцій. Через те, в статті, шляхом аналізу та систематизації вже надрукованих досліджень та нових архівних розвідок автора, викладаються доповнені історичні знання щодо одного зі складних напрямів історії України у Другій світовій – діяльності місцевої поліції на службі нацистського окупаційного режиму.

Зазначимо важливий історичний доробок з цього питання істориків О. Романька [1], А. Боляновського [2], І. Дерейка [3], С. Чуєва [4] та ін.

Уже з перших днів окупації радянської території відносно нацистському керівництву стала очевидною проблема недостатньої кількості німецьких поліцейних та військових сил для умиротворення окупованих територій, що викликало потребу залучення місцевого населення до допоміжних формувань. Тому, 6 листопада 1941 р. райхсфюрер СС та шеф німецької поліції Генріх Гімmlер видав наказ про організацію єдиної для всіх окупованих територій системи допоміжної поліції з місцевих жителів під загальною назвою – Schutzmannschaft der Ordnungspolizei.

Відповідно до призначення допоміжну поліцію поділили на кілька категорій: Schutzmannschaft Bataillone – шуцбатальйони або допоміжні загони охорони; Schutzmannschaft-Einzeldienst – поліцію індивідуальної служби в містах та сільській місцевості; Hilfsschutzmannschaft – допоміжні охоронні команди [1, с. 48].

Станом на 9 квітня 1942 р. в армії «Південь», 213-й німецькій охоронній дивізії, яка відповідала за охорону тилу, поширили інструкцію про функціонування зазначених допоміжних підрозділів. У цій інструкції розкривалось і їхнє практичне спрямування. Так, допоміжні загони охорони підтримували німецькі війська та комендатури в боротьбі з партизанами.

Поліція індивідуальної служби реалізовувала охорону порядку у населених пунктах та бойову охорону. Застосовувати їх до активних бойових дій із партизанами могли у виняткових випадках, адже за своєю суттю це був ви-

конавчий орган місцевої адміністрації [5, арк. 157–159].

Охороні команди, підконтрольні керівнику СС та поліції, здійснювали функції німецьких військ із охорони військових об'єктів Вермахту, вартували військовополонених та брали активну участь у боротьбі з партизанами та актами саботажу [5, арк. 157–159].

У 1942 р. у Чернігові був створений шуцбатальйон (Schutzmannschaft Bataillone) № 136. Відповідно до розпорядження, сільські старости провели набір чоловіків віком від 18 до 30 років. Через місцеву жандармерію добровольців скерували до Чернігова, де власне і сформувався батальйон. Із німецького боку номінальним командиром батальйону був гауптман Гаубман, але фактично ним командував полковник колишньої армії УНР Лісник. Командирами підпорядкованих йому підрозділів стали представники колишньої армії УНР та молодшого офіцерського складу Червоної Армії. На інших командних посадах були 22 німецьких офіцери. Складався батальйон із трьох рот та трьох підрозділів: саперного, зв'язку та господарчого. Особовий склад отримував платню від 240 крб. до 690 крб., в залежності від звання та посадових обов'язків. Охоронні команди були озброєні гвинтівками радянського зразка, молодший офіцерський склад – пістолетами. Після тримісячного навчання, у грудні 1942 р. батальйон був передислокований до міста Есмани, Сумської області [2, с. 143].

У квітні 1943 р. на Сумщині дві роти 136 шуцбатальйону були розгромлені. Його залишки відвели до Чернігова на переформування. Протягом місяця він був заново сформований і надалі застосовувався в антипартизанських операціях на Чернігівщині. Наприкінці літа 1943 р. він був переведений до Білорусі і перейменований на 58 шуцбатальйон. Такі кроки німецького командування викликали масове дезертирство особового складу та фактично припинили існування цього батальйону.

Решта чернігівських шуцбатальйонів, № 137–141, на стадії формування не набрали необхідної чисельності і були розформовані через потенційну ненадійність. Залишки особового складу, які не дезертирували при підході радянських військ, були виведені до Німеччини і вліті до пожежних служб Рейху [3, с. 130–132].

У окупаційному повсякденні населення Чернігівщини безпосередньо контактувало з поліцією індивідуальної служби, яка мала свою структуру субординації. Наприклад, Чернігівська міжрайонна поліція на початковому етапі підпорядковувалася місцевій німецькій ортскомендатурі. Складалася вона зі слідчого управління, канцелярії та близько 100 поліцаїв, що перебували на казармовому стані. Ці поліцаї займалися арештами та обшуками місцевих громадян, конвоювали їх до чернігівської тюрми та на допити в поліцію. У підпорядкуванні чернігівської міжрайонної поліції перебували відділи за районами: Чернігівському, М.-Коцюбинському, Любецькому, Добрянському, Тупичівському, Березнянському, Олишівському, Козелецькому, Остерському,

Ріпкинському, Куликівському. Названі відділи також займалися арештами партійно-радянського активу. Деякі райони, як Добрянський, мали свої слідчі відділи, але більшість районів передавала затриманих громадян до Чернігова [6, арк. 158–158 зв.].

Інші функції поліції індивідуальної служби можна відстежити за свідченнями одного з очільників Добрянської поліції. Він їх охарактеризував таким чином: «Добрянська районна поліція була допоміжною поліцією, головними обов'язками якої були: охорона громадського порядку у Добрянці та прилеглих селах, охорона залізниці, шосейних доріг, мостів та інших споруд, надання допомоги німецькому командуванню в боротьбі з партизанами, спостереження за неблагонадійними особами, згідно з складеним списком, що надходив від Чернігівської окружної поліції» [7, арк. 17].

Низовими одиницями поліції були сільські поліційні відділи, що створювалися при старостатах (від 3 до 15 чол. кожен) [3, с. 131]. Водночас восени 1941 р. саме на голів районних управ нацисти поклали функції організації поліції індивідуальної служби. Керівники районів у кожному селі мусили скласти списки охочих служити в поліції, скільки озброєння та амуніції потрібно для її функціонування. Старости потім передавали ці відомості до німецької комендатури [8, арк. 5].

Значний вплив на поліцію індивідуальної служби Чернігівщини в 1941 р. – на початку 1942 р. здійснювала організація українських націоналістів, яка рекомендувала брати на службу лише українців, котрі не мали в минулому зв'язків із комуністичною партією [6, арк. 158–158 зв.].

Власне сам набір добровольців керівництво Чернігівської міжрайонної поліції в 1941 р. намагалося проводити серед колишніх вояків петлюрівської армії, націоналістів, членів їхніх родин та осіб, репресованих радянською владою. У першу чергу лише такі категорії населення запрошувалися на службу в оголошені, поширеному у Козелецькому районі в листопаді 1941 р. [9, арк. 6].

Подібні тенденції тривали до травня 1942 р., потім, із розгромом нацистами оунівських осередків як в Києві, так і на Чернігівщині, націоналізація поліції припинилась.

У середині 1942 р. почався наступний етап реорганізації поліції індивідуальної служби. З 8 червня 1942 р. українська місцева поліція перейшла під контроль німецької жандармерії, на яку було покладено відповідальність за безпеку усієї Чернігівської області [10, арк. 385]. Безпосереднє практичне спрямування жандармерії полягало в боротьбі з висхідним партизанським рухом та арештах усіх підозрілих громадян із наступною передачею їх до органів СД або Гестапо [5, арк. 198].

Власне такими арештами займалася жандармерія в усіх селах Сновського району в 1942 р., а підпорядкованій їй місцевій поліції відводилася боротьба з партизанами та побори з селян [11, арк. 10].

За схожою схемою діяла у другій половині 1942 р. гродянська поліція. Окрім арештів селян, які не викону-

вали постачання продукції, городянська поліція разом із жандармерією виїздили у віддалені села Городянського району у пошуках партизан. Кількісно їх було чоловік 15–20, озброєних гвинтівками. Пістолети жандармерія поліцаям забороняла [12, арк. 23 зв. – 26].

Потребує історіографічного уточнення питання кількісного складу поліції в області протягом окупації. Загалом відомо, що станом на 1 листопада 1942 р. регіональний поліцейський апарат нараховував 6846 службовців, серед них: 699 німців та 6147 місцевих жителів. Близько 1350 українців служило в охоронних батальйонах шуцманшафту (номери від 136 до 140), решту складали міські і сільські поліцейські відділки [3, с. 132–133].

Обов'язковою вимогою для поліцаїв було носіння визначеної уніформи. Спочатку шуцманам індивідуальної служби обмундируванням слугувала трофейна радянська уніформа, але протягом зими – весни 1941–1942 рр. вона була замінена на чорну уніформу «шума» (стара форма Загальних СС). Основною зброєю були радянські гвинтівки з обмеженим боєкомплектom [13, с. 452].

Окрім однострою, розпізнавальним знаком для поліції слугувала біла пов'язка. 31 липня 1942 р. фельдкомендатура № 197 поширила постанову командування військової області «Півдня» за № 406/42 щодо обов'язкового використання допоміжною поліцією білих пов'язок із надписом «На службі німецьких збройних сил» та печаткою місцевої комендатури [14, арк. 156 зв.].

Поліцаї за свою службу отримували і певну платню. Так, з 1 червня 1942 р. Козелецька ортскомендатура I/770 визначила граничні ставки заробітної плати місцевої поліції. Рядовий поліцай мав отримувати 0.80 марки щоденно або 8 крб., замісник старшини – 1 марку або 10 крб., старшина – 1.10 марки або 11 крб., заступник командира взводу – 1.30 марки або 13 крб., командир взводу – 1.50 марки або 15 крб., решта надбавок заборонялася [15, арк. 614]. Причому продовольче забезпечення поліцаїв та членів їхніх родин німецьке командування поклато на місцеві сільськогосподарські громади [16, арк. 171 зв. – 172].

З жовтня 1942 р. командувач німецької групи армії «Б», у підпорядкуванні якого перебувала Чернігівщина, в циркулярному листі зазначив факт розподілу місцевих формувань на «ШУМА», «ГЕМА» та «ХІВІ».

«ШУМА» продовжували розподілятися на батальйони та індивідуальну службу. За формуваннями «ГЕМА» визнавалися функції виключно допомоги бургомістрам та керівникам районів у громадах. Додатково до «ГЕМА» мали входити допоміжні команди, які могли застосувати при появі партизанів у районі. У повсякденному житті члени таких формувань продовжували займатися своєю господарською діяльністю [4, с. 171–172].

На Чернігівщині до організації формувань «ГЕМА» нацисти приступили лише в січні 1943 р., про що свідчить розпорядження фельдкомендатури № 197 від 13 січня 1943 р. щодо негайного створення допоміжних сил «ГЕМА» [17, арк. 8].

Стосовно практичного втілення цього розпорядження у дію, один із очільників Прилуччини засвідчив, що до лютого 1943 р. у Прилуках «ГЕМА» не існувало. У лютому 1943 р. в місцевій газеті була подана об'ява про вступ до її лав охочих віком від 28 до 40 років. На 1 квітня 1943 р. особистий склад даного формування налічував 20 чоловік, а на 1 червня 1943 р. – 60 поліцаїв. За контингентом 10% були місцевими жителями, решту складали біженці зі Сходу. На озброєні знаходилось 9 гвинтівок. Сам підрозділ займався охороною об'єктів у місті, залізничного моста через Удай. 20 чоловік скеровувалися до керівників десяти міських дільниць. Тут вони допомагали дільничному контролювати постачання молока, відбирати скот у заготівлю. Вагому роль цей підрозділ відіграв при вивезенні гітлерівцями з окупованих територій остарбайтерів до Німеччини. Поліцаї разом із шуцманами ходили домівками та приводили на біржу праці тих, хто ухилявся від набору [18, арк. 24–28 зв.].

Окремим місцевим воєнізованим формуванням на Чернігівщині був «батальйон СС при СД», підконтрольний керівництву СС. Створили його нацисти в середині 1942 р. [19, арк. 5]. Командиром батальйону був оберштурмфюрер СС Гейнц Кросс [5, арк. 181]. Новобранців до цього батальйону збирали у Чернігівській області районні управи та сільські старостати, відповідно до розпорядження СД [19, арк. 204].

За свідченнями одного з учасників, після нетривалої підготовки їх переодягли в німецьку армійську форму зеленого кольору, видали кітеля, штани, черевики, пілоти, шинелі, сорочки жовтого кольору, чорні краватки. Пілоти мали емблему у вигляді черепа із перехрещеними кістками, на касках із правого боку знаходився знак «SS». Офіційно називались есесманами. Жили в казармі, перебували на продуктовому забезпеченні, отримували за службу приблизно 24 марки на місяць. Новобранцям видали солдатські книжки, в яких російською та німецькою мовами були записані персональні дані. Таким чином, за правовим станом вони повністю відповідали солдатам німецької армії. На озброєнні були гвинтівки російського зразка (трюхлінійки), які видавалися для занять, у наряди і для каральних акцій, а в інший час зберігалися на складі [20, арк. 7–9].

Інший учасник згадував, що на батальйон покладалися наступні завдання: охорона самого місця розташування батальйону, захист важливих об'єктів у Чернігові, боротьба з партизанським рухом на території області, охорона табору радянських військовополонених в Яцево та проведення каральних заходів проти мирного населення, яке підтримувало партизанів [19, арк. 5].

У Чернігівській області періодично проводився набір до добровольчих частин «ХІВІ» (нім. Hilfswilliger) [21, с. 131]. Дані формування перебували в повному підпорядкуванні німецького Вермахту, виконуючи суто допоміжні функції, головним чином господарського характеру. Особовий склад був представлений військовополонени-

ми та добровольцями з місцевих жителів. Через збільшення бойових втрат на сході, «ХІВІ» почали застосовувати у військових діях на фронті та проти партизанського руху [22]. Відомо про існування одного такого загону при Козелецькій ортскомедатурі. Складался він із військово-полонених Червоної Армії [23, арк. 16 зв.].

Отже, Чернігівщина протягом 1941–1943 рр. перебувала у військовій зоні окупації, що передбачало адміністративну підпорядкованість німецьким польовим та місцевим комендатурам. Однак, для повного контролю території окупаційний режим утворив розгалужений місцевий поліцейський апарат. Відповідно до функціональних обов'язків, поліцаї виконували завдання з охорони військових об'єктів, стежили за порядком у населених пунктах, брали участь у боротьбі з партизанським рухом, допомагали у примусовому вивозі до Німеччини. Окремим пунктом зазначимо участь цих формувань у каральних діях проти місцевого населення.

ПОСИЛАННЯ

1. Романько О.В. Легион под знаком Погони. Белорусские коллаборационистские формирования в силовых структурах нацистской Германии (1941–1945). – Симферополь: Антика, 2008. – 304 с.
2. Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–1945) / Львівський національний університет ім. Івана Франка; Канадський інститут український студій Альбертського університету. – Львів, 2003. – 686 с.
3. Дерейко І. Інституційні суперечності адміністративно-територіального устрою Чернігівщини під час німецької окупації (1941–1943 рр.): організація та структура поліцейських органів // Історія адміністративно-територіального устрою Чернігово-Сіверщини: Матеріали наук.-практ. конф. / За ред. С.А. Леп'явка, В.М. Бойка. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – С. 130–132.
4. Чувєв С.Г. Спецслужбы Третьего Рейха. Книга II. – СПб.: Издательский Дом «Нева»; М.: «ОЛМА-ПРЕСС Образование», 2003. – 447 с.
5. Галузевий державний архів Служби безпеки України в м. Чернігів (далі – ГДА СБУ), ф. 6, спр. 14032, т. 5., 294 арк.
6. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 365, 226 арк.
7. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 8241, 208 арк.
8. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. Р-3087, оп. 1, спр. 1, 9 арк.
9. ДАЧО, ф. Р-3294, оп. 1, спр. 1, 140 арк.
10. ДАЧО, ф. Р-4648, оп. 1, спр. 1, 390 арк.
11. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 496, 227 арк.
12. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 186, 273 арк.
13. Дерейко І. Українські військові формування в складі армії та поліції нацистської Німеччини / І. Дерейко // Смолій В.А. (ред.) Україна в Другій світовій війні: Погляд з XXI століття. Історичні нариси. Книга II Ред. кол.: В.А. Смолій (голова колегії), Г.В. Боряк, Ю.А. Левенець, В.М. Литвин, О.Є. Лисенко (відп. Ред.), О.С. Онищенко, О.П. Реєнт, П.Т. Тронько; Рецензенти: О.С. Рубльов, В.Ф. Шевченко. НАН України. Інститут історії України. – К.: НВП «Видавництво» Наукова думка, НАН України, 2011. – Кн. 2. – С. 430–479.
14. ДАЧО, ф. Р-4362, оп. 1, спр. 29, 22 арк.
15. ДАЧО, ф. Р-3071, оп. 1, спр. 62, 342 арк.
16. ДАЧО, ф. Р-3195, оп. 1, спр. 1, 271 арк.
17. ДАЧО, ф. Р-4227, оп. 1, спр. 40, 148 арк.
18. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 443, 142 арк.
19. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 14032, т. 2., 302 арк.
20. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 14032, т. 1., 297 арк.
21. Чернігівщина в роки нацистської окупації: Документи і матеріали / Упорядн.: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко. НАН України. Інститут історії України; Чернігівська обласна державна адміністрація; Чернігівська обласна рада; Інститут історії, етнології і правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка; Пошукове агентство по створенню науково-документальних серіалів «Книга пам'яті» та «Реабілітовані історією»; Державний архів Чернігівської області. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2013. – 496 с.
22. Гіві. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%96%D0%B2%D1%96>.
23. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 2393, 104 арк.

Шаповаленко Е.Ю. Структура и функции местного полицейского аппарата во время немецкой оккупации Черниговщины в 1941–1943 гг.

Статья посвящена исследованию местных полицейских органов, сформированных нацистским оккупационным режимом. Рассматриваются этапы реформирования. Выясняются их структурирование, функциональные обязанности и финансовое обеспечение.

Ключевые слова: оккупация, вспомогательная полиция, Черниговщина.

Shapovalenko Ye.Yu. The structure and function of the local police under the German occupation of the Chernihiv region in 1941–1943

The article is devoted to the investigation of the local police bodies formed by the Nazi occupation regime. The stages of reform are considered. Their structuring, functional duties and financial security are being clarified.

Key words: occupation, supporting police, the Chernihiv region.

19.02.2019 р.

УДК 94(477):347.62]«1941/1944»

А.О. Іваненко

ШЛЮБНЕ ЗАКОНОДАВСТВО РЕЙХСКОМІСАРІАТУ «УКРАЇНА»: АНАЛІЗ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ (1941–1944 рр.)

Регулювання інституту шлюбу завжди здійснювалось законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Постанова Рейхскомісара України «Про тимчасові правила щодо одруження та розлучення» від 11 травня 1942 р. є одним із них. У даній Постанові прописана система прав, якими були наділені особи, бажаючи одружитись чи розлучитись. Також у цьому акті частково прописані обов'язки Уповноважених, які мали право укладати та розривати шлюби.

Ключові слова: шлюб, Уповноважений, недійсний шлюб, оголошення.

Шлюбне право – достатньо старий інститут сімейно-го права як підгалузь цивільного права. Але регулювання даного інституту завжди здійснювалось окремими законами або навіть підзаконними нормативно-правовими актами. Подібна ситуація була і на території України, окупованої Третім Рейхом. Але була достатньо вагома особливність: завоювання територій було відносно швидким; суспільство продовжувало існувати; відбувались природні цивільні процеси (одруження, смерть, народження дітей, купівля та продаж товару і т.д.), а механізмів регулювання цього фактично не було. Перші нормативно-правові акти з'явилися лише наприкінці 1941 р., а основна їх частина була видана навесні та влітку 1942 р. Документи були розрізненими, видавались із великим проміжком часу та різними посадовими особами. Для певної систематизації та спрощення користування видавались інкорпоровані збірники нормативно-правових актів. Ми пропонуємо розглянути один із них – офіційний збірник нормативно-правових актів генеральної округи «Київ» – «Amtsblatt des Generalkommissars Kiev». Аналогічні нормативні акти